

Det tidlige sprog 3-6 år

– sæt ord på verden

Sæt ord på verden

Sprog er ikke noget *særligt* – *men en del af alt det*, vi foretager os...

Sæt ord på verden – verden på ord

Ved du, at

- børn, der møder mange ord, lærer mange ord?
- ordforrådet udvikler sig med stor hast i 3-6 års alderen?
- afstanden mellem børn, som kender mange ord, og børn, som kender få ord, ser ud til at forøges med alderen? Og jo før ordforrådet stimuleres des bedre!
- der er tydelig sammenhæng mellem det antal ord, et 3-årigt barn kender og barnets læseforståelse som 16-årig?

Læring gennem fælles oplevelser i hjemmet

Børn fødes med både nysgerrighed og opmærksomhed over for verden.

Men det at få *retning* på opmærksomheden

- så man ser
- sanser
- opdager
- oplever

det vigtige og det spændende – dét er noget, børn lærer af deres voksne.

Jo flere situationer med fælles opmærksomhed, der indgår i barnets dagligdag, des hurtigere tilegner barnets sig nye ord.

Nysgerrige voksne forklarer
om alting: Nu skal I se, nu skal du høre!
'Det her pindsvin har sovet hele vinteren, fordi....',
'Den her citronsommerfugl har siddet oppe under
taget i skuret, og nu dukker den frem
for at...'

Læring gennem fælles oplevelser i hjemmet

Uden opmærksomhed er der ingen læring!

- Børns opmærksomhed tiltrækkes let af det, der er farverigt, overraskende, støjende og iøjnefaldende. Sørg for at vigtig information er tydelig og synlig og ikke overdøves af 'støj', hverken for øret eller øjet. Fx sluk for TV når I læser historie.
- Hjælp dit barn med at bruge ressourcer på det, der er vigtigt!

Ord og begrebsdannelse

Førskolebarnets sprog – fra 'her og nu' til 'der og da'

I 0-3 års alderen er barnets sprog forankret i 'her-og-nu-situationer': det vi er i gang med lige nu, det vi kan se lige nu, det vi kan sanse lige nu.

I 3-6 års alderen lærer barnet at bruge sit sprog varieret i forskellige situationer.

Sproget kommer i højere grad til at handle om fortællinger *om* handlinger, aktiviteter, personer, som barnet *har* oplevet eller *kommer til* at opleve.

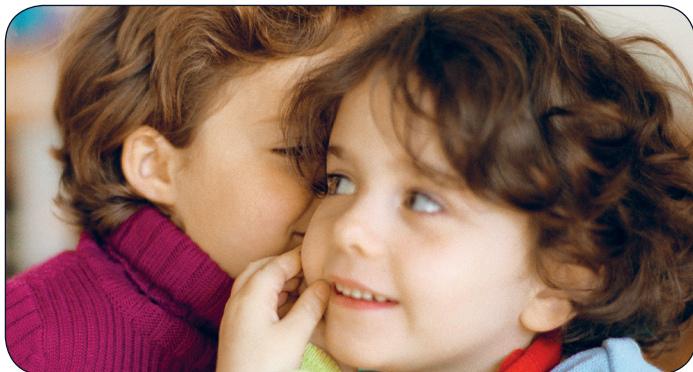

I 3-6 års alderen udforsker barnet fantasiens verden og fortæller om handlinger og personer, som det aldrig selv har oplevet.

Du vil som forælder begynde at lægge mærke til barnets

- vittigheder
- fantasi om fremtiden
- dagdrømme om fortiden

Og det at lyve, snyde og fuppe for sjov kommer i fokus.

Ord og begrebsdannelse

'Der og da'-handlinger bygger bro til læse- og skriftsproget.

En lille fortælling 4 år

En frø. Der sidder nede i en...
hmm skål. Han sover med en
hund. Han er inde i sit hus.
En dreng... og en seng... og
hunden. Drengen og hunden.
Han tager den næsten på
hovedet.

(Frieda, 4 år)

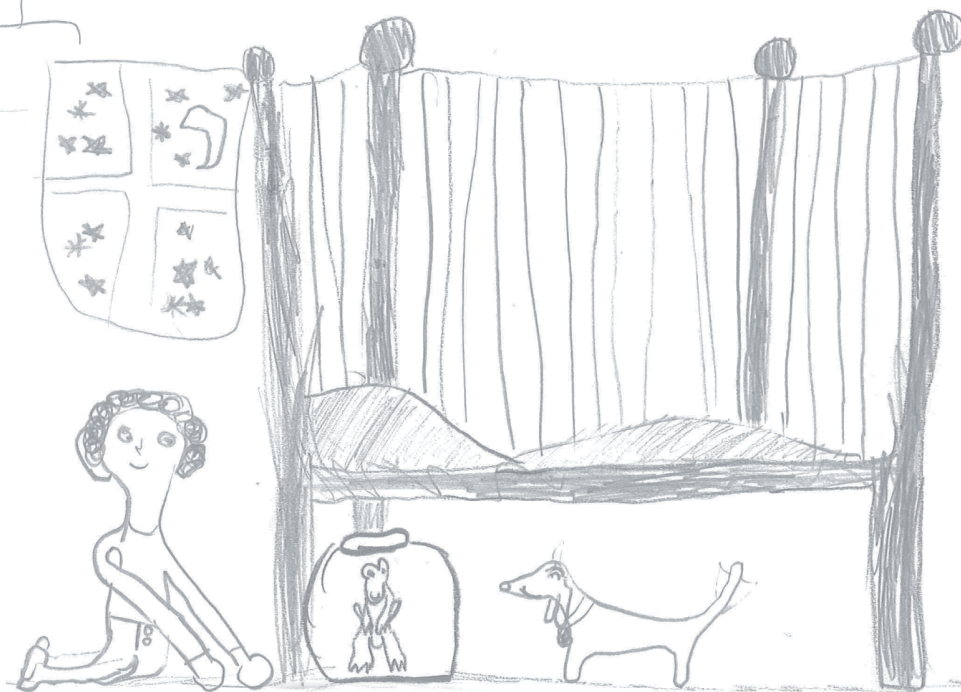
Ord og begrebsdannelse

En lille fortælling 6 år

Og så kigger han ned under den der træstamme. Og så er der frøen og en hel masse andre åbenbart. Og så siger han farvel frøer, og så går han hjem med sin egen frø.

(Jens, 6 år)

Ord og begrebsdannelse

Sprog læres i de faste rutiner

Vi skal høre et ord cirka 60 gange, før det sidder fast. Nogle skal høre det 500 gange, mens andre kun skal høre det 10 gange.

Barnet skal høre ordene mange gange, før de bliver en aktiv del af dets ordforråd.

Ord og begrebsdannelse

Sproget læres ved at bruge det

Du kan bruge de daglige rutiner derhjemme til at

- hjælpe dit barn med at lære nye ord. Sig selv ordene tydeligt
- inddrage dit barn i dine aktiviteter derhjemme og tale sammen om dem
- hjælpe barnet med at sætte ord på følelser
- sætte ord sammen på nye måder, fx 'vandhane – hanevand'. Tal om hvad det betyder
- spille spil som billedlotteri
- inddrage barnet i samtaler og planlægning af familiens aktiviteter
- opmuntre barnet til at begrunde sine forslag
- lade barnet forklare spillereglerne til lege og spil
- tale med barnet om ords betydning
- vise barnet hvordan man bruger opslagsværker og internettet

Ord og begrebsdannelse

Det tosprogede barn

Et godt modersmål er et stærkt udgangspunkt for at jeres barn kan lære et nyt sprog.

Et veludviklet modersmål kræver, at I som forældre taler det sprog, som kommer spontant og er mest naturligt jer.

I jeres barns andetsprogstilegnelse vil I sikkert opleve, at barnet blander sprogene i en periode. Dette er helt naturligt og er et resultat af, at barnet nu er i fuld gang med at tilegne sig et nyt sprog.

Hvis jeres barn er startet i børnehave og har en periode, hvor det er meget stille sprogligt, er det helt naturligt. Barnet bruger sin energi på at lytte og aflæse det nye sprog for senere at bruge andetsproget i kommunikationen.

Vis interesse og vær nysgerrig på jeres barns nye sprog.

Måltider og sprog

Hvilke ord læres, når vi køber ind?

Supermarked, slagter, grøntsager, frem,
hjemme, cykle, køre i bil, lægge varer op i vognen,
lægge varer på båndet, betale

Hvilke ord læres, når vi forbereder maden?

Skrælle, koge, stege, hakke, snitte, skære i
stykker, anrette, putte ned i, lægge op i.

Hvilke ord læres, når bordet skal dækkes, og der skal spises?

Mæt, sulten, på, ved siden af, bagved,
foran, oven på, til højre, til venstre

Den daglige dialog

Børn i alderen 3-6 år udvikler sproget i en tæt forbindelse mellem ord og situation og har svært ved at forstå

- lange sætninger
- lange forklaringer, fx i konflikter
- ironi, sarkasme og ordspil

Børn i 3-6 års alderen siger ikke selv, når de ikke forstår. Først omkring 5-års alderen begynder de at være i stand til at påpege misforståelser.

Det tidlige sprog · 3-6 år

Den daglige dialog

**Eksempler
på de voksnes sprog,
der kan være svære at forstå**

'Nå, for pokker, har du fået
det forkerte ben ud af sengen i dag'
'Er der nogen, som har tisset på din sukkermad'
'At blive brændt af'

Gode eksempler på lege

Foran-bagved-legen

Visse lege gør stor lykke, når de leges med mor og far. Mor sidder i lænestolen og leger dronning, og far står ude på gulvet. Mor kommanderer fra stolen 'Kan du stå foran far?' 'Kan du kravle over far?' 'Kan du kravle under far?' 'Kan du stille dig bagved far?' her er fokus på forholdsord, som er vigtige for barnet at tilegne sig.

Gode eksempler på lege

Bombe-legen

Man stiller et æggeur, lægger det i en pose og foreslår et bestemt ord, fx skov. Nu skal alle i familien sige et ord, som relaterer sig til skov lige indtil uret ringer. Den, der har posen, når uret ringer, får lov til at bestemme det næste ord.

Det er igen en meget konkret måde at lege med sproget på. Børn under fem år kan have brug for visuel støtte i form af billeder, dukkehusmøbler, plasticdyr og lign.

Mindre børn må gerne gentage ord, som allerede er sagt, fordi det skærper deres evne til sproglig opmærksomhed.

Gode eksempler på lege

Kan du gætte, hvad jeg tænker på?

"Kan du gætte, hvad jeg tænker på" er en leg, der kan leges alle vegne både i bilen, på cyklen og hjemme. Legen går i al sin enkelthed ud på, at barnet skal gætte, hvad den voksne tænker på.

Det er vigtigt at vælge en genstand, som er i barnets synsfelt, hvis barnet ikke er så gammelt. Et eksempel kunne være: 'Det, jeg tænker på, er noget man kan se sig selv i' (Spejl).

Følg min instruktion

Man kan fx gemme en lille Bamse et uventet sted og skiftes til at fortælle, hvor Bamse er. Fx Bamse sidder i entréen, på badeværelset eller i skuffe nummer tre i køkkenet. Bagefter kan barnet gemme Bamse og fortælle, hvor den voksne skal lede.

Gode eksempler på lege

Bygge farvetårne

Mange børn kan godt lide små opgaveudfordringer. En populær leg er "Bygge farvetårne". Legen sætter fokus på, om barnet kan farverne og kan følge fars eller mors vejledning.

For at lege legen har man brug for en større bog samt 2 x 5 klodser i forskellige farver, som kan stables. Før start forklares ganske kort: 'Se du får en gul, en rød, en grøn, en hvid og en blå klods' (tjek at dit barn kan farverne). 'Nu rejser vi den store bog op, så vi kan bygge hemmeligt. Jeg skal også bygge med. Nu skal vi bygge, som jeg siger (jeg er dirigenten). Er du klar?

Læg den blå først – sæt den røde ovenpå – læg den hvide under den blå' osv. Når alle klodserne er brugt, flytter du bogen og ser om farvetårnene er ens. Det er en morsom leg, og indimellem er farvetårnene ikke ens.

Rim, remser og leg med sproget

Børn lærer nemmere at læse, hvis de kender sprogets lyde og kan lægge mærke til dem.

Om rim

At rime vil sige, at man skal lytte efter de små lydlige forskelle mellem ordene og lytte sig til, hvad der passer sammen og rimer.

Rim og remser er med til at skærpe børns opmærksomhed på formsiden af sproget, og børnene tilegner sig hermed et godt sprogligt grundlag for senere at lære at læse.

Rim, remser og leg med sproget

Sådan kan du støtte dit barn i at lægge mærke til sprogets lyde:

- Syng sange, som dit barn lærer udenad og kan synge med stor sikkerhed
- Leg med ord, der rimer
- Lav sjove rim – også vrøvlerim som 'høne-pøne'
- Snak bagvendt som i Kaj og Andrea, fx 'Hvis du siger sodavand – bliver det til vodusand'
- Find ord, der starter med den samme lyd, fx 'Mille starter med den samme lyd som mor'
- Dit barn står ved køkkenbordet og venter på et stykke kage og siger så pludselig 'kage – lage'. Du er med på legen og bekræfter barnet ved at svare 'Se, nu skal du få et stykke – pøkke!!'

Rim, remser og leg med sproget

Om at dramatisere rim

Teksten er nem og rytmen er god i Peter Anker. Det giver barnet overskud til også at lege Peter Anker med at lukke op og i og spørge og svare.

Klap, tramp, list rimet. Det styrker opmærksomheden på alle ordets dele.

Om at finde på flere rim

Hvem er det, der kommer ind? Det er Peter Slikkepind
Hvem er det, der sidder ned? Det er Peter Gummiged.

For at finde rimord er det nødvendigt at foretage skift fra indhold til form. Man må lytte sig til, hvad der passer sammen.

Hvem er det, der banker?
Det er Peter Anker
Hvem er det, der lukker op?
Det er Peter Sukkertop

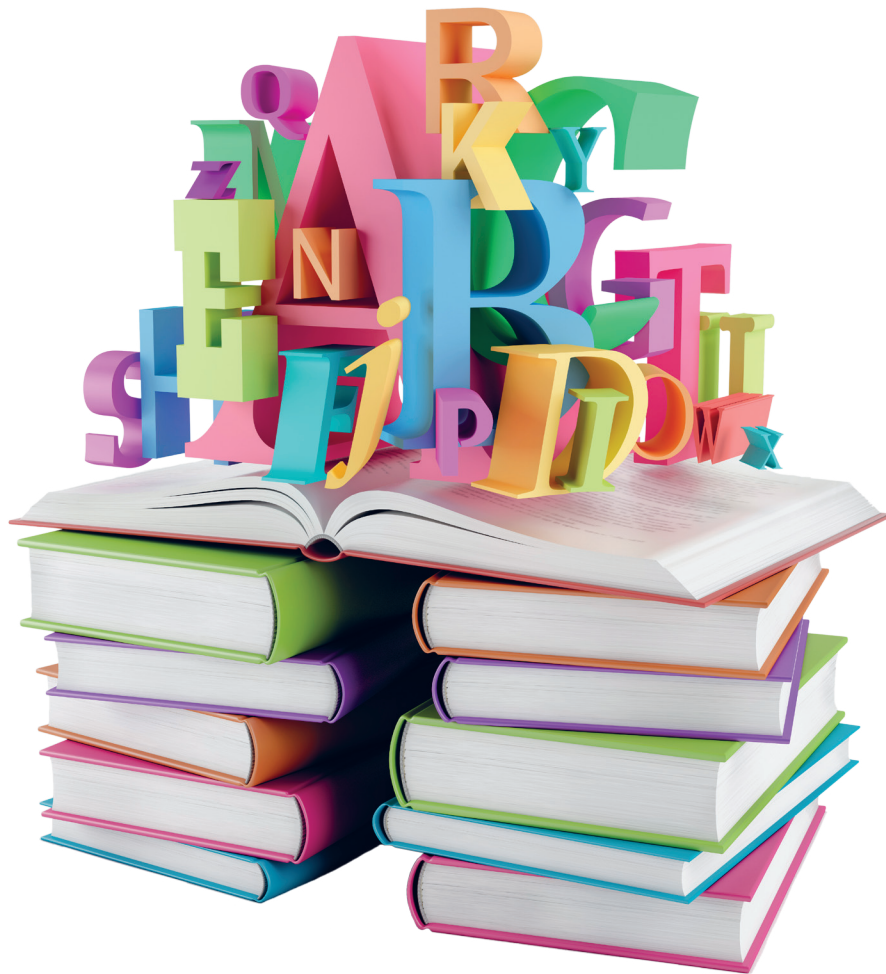
Fortæl, læs og kig i bøger

Børn får mere lyst til at lære at læse, hvis de er vant til at få læst højt – også derhjemme:

- Læs højt for dit barn hver dag
- Tag barnet med på biblioteket
- Læs selv, og vis barnet, at du læser
- Snak om bøger og blade

Om at læse langsomt

Ord er en slags 'lydpakker'. Når du læser tydeligt og ikke for hurtigt, opfattes disse lydpakker bedre af dit barn. De bliver gemt og husket i den rigtige 'indpakning' – til senere brug!

Fortæl, læs og kig i bøger

Om ord i bøger

Gennem bøger får dit barn indblik i den verden, der omgiver det. Det får også indsigt i andres følelser og tanker.

Bøger stimulerer fantasien og giver inspiration til legen. Du kommer til at bruge ord sammen med barnet, som ellers ikke naturligt ville blive brugt.

Bøger er fabelagtige til at komme langt omkring: Vi kan få en ulv til at tale, en mus til at riste ostebrød og bjørne til at flytte ind i strikkede vanter.

Det tidlige sprog · 3-6 år

Fortæl, læs og kig i bøger

Følg dit barns interesser!

Lad dit barn vælge en bog. Lad dit barn pege i bogen. Tal om det, som barnet peger på.

Hvad nu hvis.....

mit barn ikke er interesseret i at lytte til historier?

- Gør det dejligt og hyggeligt, når du læser bogen op.
- Du kan fortælle historien i stedet for at læse.
- Måske er bogen for let eller for svær.
- Find en bog, dit barn kan lide og forstå.

Gentagelser!

Læs samme bog flere gange.

Leg med skrift

Børn lærer nemmere at læse og skrive, hvis de starter tidligt

Når barnet begynder at legelæse og legeskrive tidligt på egne betingelser

- kan det lege og eksperimentere uden pres
- er det kun drevet af egen lyst og interesse

Derfor skal du lade dit barn 'skrive' og 'læse'. Få dit barn til at læse det op, som det har skrevet.

Husk at rose og opmuntre, når dit barn legelæser og legeskriver.

Det tidlige sprog · 3-6 år

Du kan bruge alle situationer til at opfordre dit barn til at skrive, fx:

- Ønskeseddel
- Indkøbsseddel
- Hemmelige beskeder
- Navn på tegning
- Tekst til barnets tegning
- Skriv beskeder til barnet og inviter det til selv at skrive
- Brug en tavle eller en vandopløselig filtpen på køleskabsdøren
- Brug magnetbogstaver
- Lav bøger sammen med barnet

Hav papir og blyanter liggende fremme, så barnet kan 'skrive' til det, det får læst højt eller synger. Og tegn og skriv selv. Det inspirerer dit barn.

Har du tænkt på, at dit barn også kan bruge IT

Giv dit barn let adgang til PC, Ipad og elektronisk legetøj:

- Det øger barnets koncentration
- Det styrker ordforrådet
- Det tilgodeser øje-hånd koordinationen
- Det øger barnets sprogforståelse
- Dit barn opnår større viden

Eksempler på IT læringsmidler, der understøtter dit barns læse og sprogfærdigheder:

- Hr. Skæg
- Oline
- www.lillelæser.dk

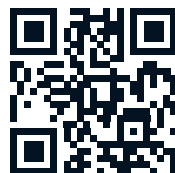

Links

- www.biblioteket.sonderborg.dk
- www.emu.dk/dagtilbud
- www.sønderborg-sprog-og-læs.dk

– eller søg på nettet efter fx 'små børns sprog', 'sprogstimulering', 'sprogudvikling', 'babytegn' osv.

Du kan også finde denne og andre brochurer online på **www.sonderborgkommune.dk** – søg på 'sprogpecer' eller vælg Borger > Pasning, skole og familie > Dagpleje, vuggestue og børnehave > Særlige tiltag 0-6 år

www.sonderborgkommune.dk

Sønderborg Kommune
Børn og Uddannelse
Voldgade 5
6400 Sønderborg
T 8872 6400
post@sonderborg.dk